

Tojiyeva Baxtiniso Bahtiyorovna

QarDU o'qituvchisi

baxtinisotojiyeva56@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston sharoitida gulkaram (*Brassica oleracea var. botrytis*) ekinini yetishtirishning iqtisodiy samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida hosildorlik, ishlab chiqarish xarajatlari, bozor narxlari va yalpi foyda ko'rsatkichlari o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, gulkaram sabzavotlari yuqori hosildorlikka ega bo'lib, bir gektar maydondan o'rtacha 180–220 sentner hosil olish mumkin. Bozor talabi yuqori bo'lgani sababli ushbu ekinni yetishtirish fermer xo'jaliklari uchun yuqori iqtisodiy samara beradi.

Kalit so'zlar: gulkaram, iqtisodiy samaradorlik, hosildorlik, xarajat, yalpi foyda.

Kirish. Gulkaram dunyo sabzavotchiligida keng tarqalgan ekinlardan biri bo'lib, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda muhim o'rin egallaydi. O'zbekistonda ham ushbu ekinga talab yildan-yilga ortib bormoqda. Gulkaram tarkibida oqsillar, vitaminlar, minerallar va biologik faol moddalar ko'pligi tufayli inson salomatligi uchun qimmatli sabzavot hisoblanadi. Shuningdek, gulkaramni sanoat asosida yetishtirish fermer xo'jaliklari daromad manbaini kengaytiradi. Shu bois, gulkaram yetishtirishning iqtisodiy samaradorligini o'rganish, ishlab chiqarish xarajatlari va daromad nisbatini tahlil qilish bugungi kunda dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Material va metodlar. Tadqiqotlar 2023–2024 yillarda Toshkent viloyatining quyi mintaqalaridagi fermer xo'jaliklarida olib borildi. Tadqiqot metodlari quyidagilardan iborat:

- Iqtisodiy tahlil usuli – ishlab chiqarish xarajatlari va foyda nisbatini hisoblash.
- Taqqoslash usuli – gulkaram ekinidan olingan natijalarni boshqa sabzavotlar (karam, pomidor, bodring) bilan taqqoslash.
- Statistik usul – hosildorlik va bozor narxlariga oid ma'lumotlarni qayta ishlash.

Asosiy ko'rsatkichlar:

1. Hosildorlik (s/ga).
2. Yalpi xarajat (ming so'm/ga).
3. Sotish narxi (so'm/kg).
4. Sof foyda (ming so'm/ga).
5. Rentabellik darajasi (%).

Natijalar va muhokama. Gulkaramning hosildorligi tadqiqot natijalariga ko'ra, gulkaramning hosildorligi yuqori bo'lib, bir gektardan o'rtacha 200 sentner hosil olish mumkinligi aniqlandi. Bu ko'rsatkich oddiy karamga nisbatan 1,2 baravar yuqoridir.

1-jadval. Gulkaram va boshqa sabzavotlarning hosildorligi

Ekin turi	Hosildorlik (s/ga)	O'rtacha bozor narxi (so'm/kg)
Gulkaram	200	8 000
Oddiy karam	170	5 500
Pomidor	250	6 000
Bodring	220	5 800

Iqtisodiy samaradorlik. Gulkaram yetishtirishda o'rtacha xarajatlar 1 gektar maydon uchun 85 mln so'mni tashkil etdi. Shundan urug' va ko'chat tayyorlashga 12 mln so'm, agrotexnik tadbirlarga 40 mln so'm, mehnat xarajatlariga 25 mln so'm, boshqa xarajatlarga 8 mln so'm to'g'ri keladi.

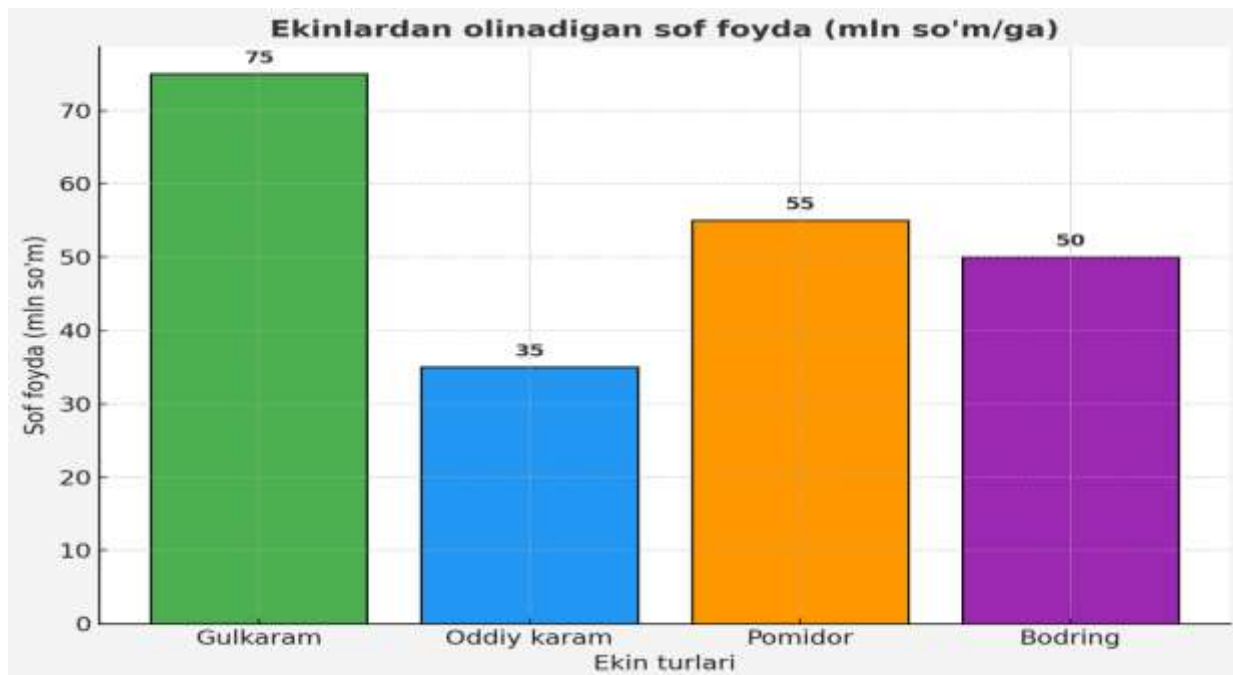
2-jadval. Gulkaram yetishtirishning iqtisodiy ko'rsatkichlari (1 gektar uchun)

Ko'rsatkichlar	Miqdor
Umumiy hosildorlik	200 s/ga (20 000 kg)
Bozor narxi (so'm/kg)	8 000
Yalpi tushum	160 000 000 so'm
Umumiy xarajat	85 000 000 so'm
Sof foyda	75 000 000 so'm
Rentabellik darajasi	88,2 %

Tahliliy muhokama. Tadqiqot natijalaridan ko'rinib turibdiki, gulkaram yetishtirish yuqori iqtisodiy samaradorlikka ega. Bir gektardan olinadigan sof foyda 75 mln so'mni tashkil etadi. Bu ko'rsatkich oddiy karam ekiniga nisbatan 2,1 baravar ko'pdir. Shuningdek, bozor talabi yuqoriligi sababli gulkaramni eksport qilish imkoniyati mavjud.

1-grafik. Gulkaram ekinidan olinadigan sof foyda taqqoslanishi (ming so'm/ga)

Grafikda gulkaramning sof foydasi boshqa ekinlarga nisbatan ancha yuqoriligi ko'rsatiladi

(gulkaram – 75 mln, oddiy karam – 35 mln, pomidor – 55 mln, bodring – 50 mln).

Xulosa. O'tkazilgan tadqiqot natijalariga ko'ra, gulkaram ekinini yetishtirish yuqori iqtisodiy samaradorlikka ega ekinlardan biri hisoblanadi. Bir gektardan olinadigan sof foyda 75 mln so'mni tashkil etib, rentabellik darajasi 88 % ni tashkil etdi. Shuningdek, gulkaramning bozor narxi barqaror va talab yuqoriligi sababli ushbu ekinni keng maydonda yetishtirish fermer xo'jaliklari uchun foydali bo'lib hisoblanadi.

Adabiyotlar

1. Dospexov B.A. "Metodika polevogo opyta". Moskva: Kolos, 1985.
2. Karimov A., Jo'rayev S. "Sabzavotchilik asoslari". Toshkent: O'qituvchi, 2019.
3. FAO Statistics, 2023. "Cauliflower and broccoli production data".
4. Shukurov Sh. "Sabzavot yetishtirish texnologiyasi". Toshkent, 2020.